

Γκολιάρντα Σαπιέντσα Ραντεβού στο Ποζιτάνο

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ANNA ΠΑΠΑΣΤΑΥΡΟΥ

ΓΚΟΛΙΑΡΝΤΑ ΣΑΠΙΕΝΤΣΑ

Ραντεβού
στο Ποζιτάνο

Επιμέλεια-Επίμετρο
ΑΝΤΖΕΛΟ ΠΕΛΛΕΓΚΡΙΝΟ

Μετάφραση από τα ιταλικά
ΑΝΝΑ ΠΑΠΑΣΤΑΥΡΟΥ

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδείας του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Σύγχρονοι Κλασικοί – 65
Γκολιάρντα Σαπιέντσα, Ραντεβού στο Ποζιτάνο
Goliarda Sapienza, *Appuntamento a Positano*
Μετάφραση: Άννα Παπασταύρου
Επιμέλεια-διόρθωση: Σταυρούλα Αλεξανδροπούλου
Σελιδοποίηση: Αλέξιος Δ. Μάστορης
Η εικόνα εξωφύλλου παραχωρήθηκε από τον αρχικό δικαιούχο
στη Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ 2024
Copyright© 1996 The Literary Estate of Goliarda Sapienza
This edition is published in agreement with Piergiorgio Nicolazzini Literary
Agency (PNLA)
Copyright© για την ελληνική γλώσσα, Σ. Πατάκης Α.Ε.Ε.Δ.Ε.
(Εκδόσεις Πατάκη), 2022
Πρώτη έκδοση στην ιταλική γλώσσα από τις εκδόσεις
Giulio Einaudi editore s.p.a., Τορίνο, 2015
Πρώτη έκδοση στην ελληνική γλώσσα από τις Εκδόσεις Πατάκη,
Αθήνα, Ιούλιος 2024
KET E532 ΚΕΠ 491/24 ISBN 978-960-16-7528-2

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΚΛΑΣΙΚΟΙ

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ**

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,
ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 210.52.05.600, 801.100.2665, ΦΑΞ: 210.36.50.069
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ,
ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ: ΚΟΡΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ - ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ),
570 09 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ.

ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

ΤΟ ΒΗΜΑ ΤΗΣ ΜΑΓΕΥΕ τους πάντες, όταν κατέβαινε τα λιγοστά σκαλάκια που οδηγούσαν στη μαρίνα, όπου την περίμενε ένα μπάρκο για να βγει στ' ανοιχτά, ή όταν, στην επιστροφή, όχι μετά τη μία, ο Νικόλα, με το παρατσούκλι Μαϊμού, γιος του Λουτσιμπέλλο, του πιο ηλικιωμένου και ατρόμητου το πάλαι ποτέ ψαρά του Ποζιτάνο, που όπως και όλοι οι άλλοι είχε αλλάξει δουλειά και νοίκιαζε ομπρέλες και ξαπλώστρες, τη βοηθούσε να κατεβεί από το σκάφος της και με μάτια σαστισμένα ακολουθούσε τα βήματά της στο σανιδένιο χαλί που εκτελούσε χρέη σαλονιού στον παλιό, βραχώδη όρμο.

Ο Νικόλα κάθε φορά έμενε χωρίς ανάσα από κείνο το «ευχαριστώ» που μόλις ψιθύριζαν δύο χείλη σχηματισμένα αρμονικά, ίσως υπερβολικά σαρκώδη για να είναι τέλεια. Ο νεαρός δεν μπορούσε να μην τη χαζεύει, ωστόσο εκείνη εξαφανιζόταν ανεβαίνοντας τη μεγάλη σκάλα με βήμα ανεπαίσθητα πιο γρήγορο, ανάμεσα στο ανήσυχο, ξαναμμένο πλήθος, άντρες μονίμως με τα κοντοβράκια, γυναίκες με σύνολα για την πλαζ, υπερβολικά χρωματιστά για ν' αντέξουν τη σύγκριση με το λιτό παρεό ή το παντελόني της.

Ο νεαρός δεν την είχε δει ποτέ να κάνει μπάνιο, κι όμως από παιδάκι την εξυπηρετούσε· αυτό αναπολούσε, ενώ

ανέβαινε στο σκάφος της πριγκίπισσας για να πάει να το δέσει. Και τι δε θα 'δινε να έκανε ένα μπάνιο μαζί της, κι έριχνε μια τελευταία φθονερή ματιά στους φίλους που την περιτριγύριζαν μονίμως, σαν μικρό πιστό άγγημα, και την προστάτευαν ή την απομόνωναν από όλους. Αχ, και να μπορούσε να ήταν ένας από αυτούς, σκεφτόταν ξαναβάζοντας σε τάξη το σκάφος και μαζεύοντας προσεκτικά τα πολύτιμα αντικείμενα που ξεχνούσαν πάντα εκείνοι οι τυχεροί: μια κρέμα, ένα ρολόι, ένα βραχιόλι.

Η πριγκίπισσα τον έκανε να ονειρεύεται. Κι αν είχε δει κοντέσες, δούκισσες, πριγκίπισσες. Αυτή όμως! Ο Νικόλα την ονειρεύεται ξαπλωμένος πάνω στο συγυρισμένο βαρκάκι – το μελαφό του σώμα κουλουριασμένο στον ήλιο, το λιονταρίσιο κεφάλι ακουμπισμένο στο μυώδες μπράτσο, που η επιδερμίδα του ωστόσο ήταν ακόμα τρυφερή, παιδική γύρω από τις μασχάλες.

Πλευρίζοντας ανάλαφρα και με αυτοπεποίθηση τη βεράντα της Τρύπας του Βάχχου, γεμάτη κόσμο εκείνη την ώρα για το απεριτίφ, η Έρικα προσπερνούσε αφηρημένη όλα κείνα τα πρόσωπα που γύριζαν ανελλιπώς να την κοιτάξουν, κι αν καμιά φορά το βλέμμα της σταματούσε μια στιγμή, ήταν για να χαιρετήσει μ' ένα νεύμα τον Αντόνιο και τον Μικέλε, δύο ηλικιωμένους σερβιτόρους του εστιατορίου που τη γνώριζαν απ' όταν ήταν κοριτσάκι.

«Άρα μου είπες ψέματα, Αντόνιο, την ξέρεις. Σε χαιρέτησε. Λίγο αδύνατη για τα γούστα μου. Ποια είναι;» ρωτάει ένας νεαρός με ηλιοκαμένη επιδερμίδα και εκτυφλωτικό χαμόγελο.

«Δεν είναι για σας, σινιόρε. Με όλο το θάρρος, κοιτάξτε γύρω σας... δε βλέπετε τόσα μπουμπούκια; Μπουμπούκια εποχής, βέβαια...»

«Τι εννοείς, μπουμπούκια εποχής;» επιμένει παραξενεμένος ο νεαρός, και γιατί έχει ακουστά τις γουστόζικες ατάκες, όπως λένε στη Νάπολη, του πρώτου σερβιτόρου της Τρύπας του Βάκχου, και ανυπομονεί ν' ακούσει έστω μία, ώστε να έχει να τη λείει στους φίλους του, τον μακρύ χειμώνα στο Μιλάνο.

«Μα ναι, κρατάνε μόνο ένα καλοκαίρι, έρχονται εδώ τον Ιούνιο, ανθίζουν τον Δεκαπενταύγουστο κι έπειτα εξαφανίζονται μαραμένα με τις πρώτες βροχές. Χρονιά υπέροχη φέτος, επωφεληθείτε, σινιόρε, το σταφύλι δε φυτρώνει ίδιο πάντα».

«Ναι, αλλά αυτή;»

«Αυτή είναι κάτι το ξεχωριστό, γεννιέται μία στα εκατό χρόνια, κι ίσως να μην ξαναφυτρώσει άλλη καμιά. Το 'χασε η φύση το καλούπι. Όμως, όπως σας είπα, δεν είναι για σας».

«Κοίτα, με προσβάλλεις τώρα».

«Τι λέτε; Δεν το λέω για να σας προσβάλω! Αυτό δα μου έλειπε! Μόλις πέρσι η σινιορίνα Έρικα απέριψε έναν Άγγλο δούκα».

«Μπα, δεν είναι παντρεμένη; Κι όμως, δε μου φαίνεται τόσο νέα».

«Πάνε τρία χρόνια που χήρεψε και δεν έχει καμιά πρόθεση να ξαναπαντρευτεί».

«Πόσων χρονών είναι; Έχει παιδιά;»

«Δεν έχει παιδιά, όσο για την ηλικία, ποιος να ξέρει!»

«Έλα τώρα, ξέρεις σίγουρα, είδα εγώ με τι τρυφερότητα σε χαιρέτησε».

«Ακούστε, σινιόρε, εγώ δεν είμαι υπέρ της θανατικής ποινής, αλλά θα τη δεχόμουν μόνο σε μία περίπτωση».

«Ποια;»

«Αν μαρτυρούσα την ηλικία μιας ωραίας γυναίκας».

«Καλό αυτό!»

Ο νεαρός γελάει, στραμμένος πια σε όλη τη μικρή παρέα φίλων που έχουν σταθεί ν' ακούσουν. Ακούω κι εγώ διασκεδάζοντας και, ξέροντας τη χαρακτηριστικά λομβαρδέζικη ξεροκεφαλιά του Πραντίνο, περιμένω την απάντηση του σερβιτόρου φίλου του. Όμως για πρώτη φορά βλέπω το βλέμμα του να υποκύπτει στη θέληση του Αντόνιο και τα γαλαζοπράσινα μάτια του να μελαγχολούν. Ακολουθώντας το βλέμμα του, παρατηρώ ότι η μελαγχολία οφείλεται στη λυγερή σιλουέτα η οποία, αφού ανέβηκε με χορευτικά βήματα τα πλατιά σκαλοπάτια, που τα φύλαγαν δεξιά κι αριστερά οι άγρυπνοι φρουροί του χωριού, δύο αγέρωχα μαρμάρινα λιοντάρια (άραγε είχαν στηθεί εκεί για να τρομοκρατούν τους Σαρακηνούς άρπαγες του παρελθόντος;), σταματάει τώρα, σχεδόν σκυφτή, και μιλάει με μια νεαρή από την περιοχή, κοντή και γεροδεμένη (υπηρέτρια ή υπάλληλο σε κάποιο από τα τόσα μαγαζιά με παντελόνια που τελευταία έχουν πολλαπλασιαστεί στο χωριό), η οποία δε δείχνει καμιά συστολή μπροστά της. Μάλιστα, μετά από λίγο της σκάει δύο φιλιά στα μάγουλα προτού φύγει τρεχάτη. Πιο ανάλαφρη από πριν, περνάει σαν σίφουνας από το μικρό ξέφωτο, που ανοίγεται σαν αναγεννησιακό θεατράκι, με τα μαγαζάκια του ολόγυρα, και εξαφανίζεται προς τα δεξιά, στο στενάκι που είναι πάντα στη σκιά.

Ο Πραντίνο σωπαίνει δίπλα μου. Ίσως και αυτός να ακολουθεί με τη φαντασία του τη διαδρομή που χαράζει εκείνη η οπτασία. Μπορεί να σταμάτησε να κοιτάξει τις βιτρίνες και μιας και, απ' ό,τι λέει ο Αντόνιο είναι *habitué** του

* Μαθημένη, εξοικειωμένη με το Ποζιτάνο, γαλλικά στο πρωτότυπο. (Όλες οι υποσημειώσεις είναι της μεταφράστριάς.)

Ποζιτάνο, σίγουρα ανταλλάσσει δυο τρεις κουβέντες ακόμα με την Καμπαλέφσκα, τη Ρωσίδα σχεδιάστρια υφασμάτων, που πριν από είκοσι χρόνια αγκυροβόλησε εδώ για τριήμερες διακοπές και έκτοτε δεν το κούνησε από το χωριό.

Ακριβώς για τη φήμη του Ποζιτάνο είχαμε έρθει, ακολουθώντας τον σκηνοθέτη Μαζέλλι και τον σκηνογράφο του, Πραντίνο Βισκόντι, για να δούμε αν μπορούσε να χρησιμεύσει ως φόντο για την ιστορία της ταινίας *Οι παραστρατημένοι** που ετοιμάζαμε. Όμως μόνο λίγες ώρες παραμονής μάς είχαν πείσει ότι το χωριό ήταν υπερβολικά ωραίο και μαγεμένο για μια ιστορία σαν τη δική μας. Ακριβώς αυτό κουβεντιάζαμε εκείνο το μεσημέρι, παίρνοντας το απεριτίφ μας στην Τρύπα του Βάκχου, όταν εκείνη η παρουσία μάς έκανε να ξεχαστούμε για λίγο. Θυμάμαι τη φράση του Μαζέλλι, που τότε ήταν πολύ πνευματώδης και ειρωνικός:

«Μα να μην μπορεί να ησυχάσει κανείς ποτέ... Μόλις πειστείς ότι η κοινωνία της μάζας τα ισοπέδωσε όλα, να σου μια εικόνα από το παρελθόν. Ποια είναι; Η Άννα Καρένινα; Αλλόκοτα πράγματα. Σου αρέσει, ε, Πράντο; Εγώ προτιμώ τα σύγχρονα κοριτσάκια με τα μπλουτζίν, λιγότερα προβλήματα, μπορεί και όχι, αλλά τουλάχιστον καινούρια προβλήματα».

Το μάτι του σκηνοθέτη δεν είχε λαθέψει με την πριγκίπισσα Έρικα, γιατί κι εγώ, παρασυρμένη από το σαγηνευτικό της πέρασμα ανάμεσα απ' το χρυσογάλανο κομματί της θάλασσας, που ήταν απέραντη σαν τον ωκεανό, ήρεμη ωστόσο και σιωπηλή σαν λίμνη το βράδυ, με τις βαλίτσες έτοιμες ήδη για να επιστρέψω στη Ρώμη, επωφελούμενη από τον χρόνο

* *Gli sbandati*: πολεμική ταινία του 1955, σε σκηνοθεσία Φραντσέσκο Μαζέλλι, στο καστ της οποίας εμφανίζεται και η συγγραφέας.

του δείπνου που μας παραχωρούσε ο σκηνοθέτης, ζήτησα πληροφορίες από τον Τζακομίνο, το αφεντικό του πιο παλιού εστιατορίου στο Ποζιτάνο, στον οποίο είχα απρόσμενα φανεί πολύ συμπαθητική και τον οποίο, όπως συμβαίνει μερικές φορές, είχα την εντύπωση ότι ανέκαθεν γνώριζα.

«Ε! Η μικρή πριγκίπισσα! Δεν είναι μυστήριο. Εσείς οι σημερινές γυναίκες έχετε παραπάρει στα σοβαρά τη δουλειά κι έχετε καταντήσει αγοροκόριτσα. Χωρίς παρεξήγηση, τι κερδίζετε μ' αυτά τα αγχωμένα πρόσωπα και τα παντελόνια; Ντάξει, δε μου πέφτει λόγος, ο κόσμος έχει έρθει τα πάνω κάτω... Μπορεί εκείνη να έχει λίγο πολύ τη δική σας ηλικία, τριάντα, τριάντα δύο, τόσο. Εγώ την είδα να μεγαλώνει, από το ένα καλοκαίρι στο άλλο. Από μικρούλα ερχόταν με την οικογένειά της με την άμαξα. Ναι, τότε ο δρόμος που κατηφόριζε ήταν λίγο σαν μονοπάτι και ο πρίγκιπας προτιμούσε ν' αφήνει το αμάξι πάνω στη Σάντα Μαρία και να νοικιάζει μια άμαξα. Ήταν άντρας παραιοδοσιακός και πολύ μορφωμένος».

Η εξαφάνιση της γυναίκας επανέφερε την ηρεμία στη συντροφιά. Ίσως να μην υπάρχει, να είναι μια οπτασία, λέω μέσα μου, ενώ ακούω τον Μαζέλλι να μιλάει:

«Αυτό το χωριό παραείναι γραφικό, η επίσκεψή μας αποδείχτηκε μάταιη, πρέπει να γυρίσουμε αμέσως στη Ρώμη και να ανασκουμπωθούμε να βρούμε τον χώρο που κάνει για μας και για τους πρωταγωνιστές των *Παραστρατημένων*. Είχα σκεφτεί πως η ιστορία μπορούσε να διαδραματίζεται στον Νότο, αλλά –έχεις δίκιο, Πράντο– στον Βορρά και μόνο στον Βορρά μπορεί να γυριστεί, παρότι η απομόνωση των πρωταγωνιστών μας από το ιστορικό πλαίσιο του '44 θα ήταν πιο δικαιολογημένη στον Νότο. Πάμε τώρα να φτιάξουμε βαλίτσες, και δρόμο».

ΛΗΣΜΟΝΗΣΑ ΤΗ ΓΟΗΤΕΙΑ του Ποζιτάνο κι όλων των κατοίκων του εκείνης της εποχής, κι ίσως να μην το ξαναθυμόμουν πια, αν κάνα χρόνο αργότερα δεν επιστρέψαμε εκεί για να γυρίσουμε ένα ντοκιμαντέρ σχετικά με την Απόβαση των Σαρακηνών, τη μεγάλη γιορτή που κάθε χρόνο τον Δεκαπενταύγουστο απασχολεί όλους τους κατοίκους της Ακτής του Αμάφι.

Έτρεχα γυρεύοντας κομπάρσους σε δρομάκια και απότομα σκαλιά που ανεβοκατεβαίνουν κι αναστατώνουν τη ραθυμία και τη φαντασία σου παρασέρνοντάς σε σ' έναν ονειρικό ίλιγγο, όταν, στρίβοντας σε μια από τις αμέτρητες γωνίες ενός τοίχου λουσμένου στο φως του ήλιου, πέφτω σχεδόν πάνω της. Σαστισμένη, μόλις προλαβαίνω να σταματήσω και να μη χτυπήσω σαν μαινάδα –μαινάδα της κινηματογραφίας– ένα πλατύ πρόσωπο (βρίσκομαι ακριβώς κάτω από εκείνη και πρέπει να σηκώσω τα μάτια για να είμαι σε θέση να δω μήπως τη χτύπησα με το κεφάλι μου) που το φωτίζουν δύο μάτια τόσο μεγάλα και σχιστά, τραβηγμένα θαρρείς οδυνηρά προς τους κροτάφους, και βουβαίνομαι, ενώ ξέρω πως θα 'πρεπε να ζητήσω συγγνώμη. Πράγματι εκείνη περιμένει κοιτάζοντάς με επίμονα. Το μελένιο βλέμμα της έχει χαρούμενες χρυσές πινελιές, ενώ

οι πλούσιες σταχτόξανθες μπούκλες της που χτυπούν ανάλαφρα τα μάγουλα και τον αυχένα έχουν μια κίνηση σχεδόν επίπληξης, τρυφερής ωστόσο, λες και δεν έχει απέναντί της μια ενήλικη αλλά μια άτακτη μικρούλα, που πρέπει να τη μαλώσει. Εκείνο το λίκνισμα που λέει «πρόσεχε, κοριτσάκι» με κάνει να νιώσω αυτό που πιθανότατα είμαι: ένα κοριτσάκι άχαρο, ίσως και λίγο λερωμένο συνάμα. Εκείνη μυρίζει γιασεμί ή κάποιο παρεμφερές άρωμα.

Όταν, νικώντας την αμηχανία που έχει μαγκώσει τις κινήσεις και τη φωνή μου, καταφέρνω να πω «με συγχωρείτε», εκείνη με φωνή γεμάτη κρυστάλλινους αντίλαλους απαντάει: «Μα τι λέτε, συμβαίνει σ' όποιον είναι καινούριος στο Ποζιτάνο, σε τούτο το χωριό δεν μπορείς να τρέξεις». Μια παράξενη γαλήνη, όπως τότε που, μικρά, μας συγχωρούσε η μαμά, κυριεύει τα μέλη μου. Ετοιμάζομαι ν' απαντήσω κάτι σωστό, ώστε να ξανακούσω εκείνη τη φωνή, όταν ανακαλύπτω ότι το πρόσωπό της δεν είναι πια στην ευθεία της ματιάς μου. Μου έχει γυρίσει την πλάτη. Τη βλέπω να κατεβαίνει αέρινη τις σκάλες με τη μακριά λευκή της φούστα, άυλη και φωτισμένη θαρρείς από έναν δικό της προβολέα. Μόλις που προλαβαίνω να διακρίνω τα γυμνά, μακριά, αλλά γεροδεμένα πόδια της, τα τοξωτά πέλματα μπαλαρίνας, όταν αναγνωρίζω αιφνίδια την κυρία που είχα δει να διασχίζει την παραλία πριν από έναν χρόνο μ' εκείνον τον βηματισμό που άφηγε άναυδους τους πάντες.

Η ομορφιά τού να δουλεύεις στον κινηματογράφο είναι και το ότι, όπου κι αν φτάσεις, καταφέρνεις, αν θέλεις, να χτίσεις σχέσεις με όλους, τουλάχιστον έτσι ήταν στη δεκαετία του '50, όταν ο κινηματογράφος μας ήταν ακόμα σε ερασιτεχνικό στάδιο, αρκετά ελεύθερος από τον εξανα-

γκασμό της αγοράς και κυρίως γινόταν πλανόδια, σε δρόμους και χωριά. Επωφελούμενη από αυτό το πλεονέκτημα, άρχισα να αναζητώ πληροφορίες για εκείνη την κυρία. Ακόμα και κάποια σαν εμένα, μαθημένη εκείνη την εποχή να βρίσκεται κοντά σε προσωπικότητες του διαμετρήματος του Ναζίμ Χιχμέτ, του Λουκίνο Βισκόντι, της Τζόις Λούσσου* ή στις ωραίες και εξαιρετικά ταλαντούχες Άννα Μανιάνι, Λουτσία Μποζέ, Ρίνα Μορέλλι, δυσκολευόταν να τη βγάλει από το μυαλό της.

Σπάνια τη βλέπαμε να κυκλοφορεί. Στον μήνα που μείναμε στο Ποζιτάνο μπόρεσα να τη διακρίνω μόνο τρεις φορές, και πάντα από μακριά.

Ο πατέρας Τζακομίνο, θρυλικός μάγειρας του Ποζιτάνο –που με τα ενενήντα πέντε χρόνια του απολάμβανε ακόμα τον ήλιο καθισμένος στα σκαλιά, δίπλα σ' έναν από τους μεγάλους πέτρινους λέοντες, μερικές φορές, ειδικά όταν τον έπαιρνε ο ύπνος, έμοιαζε με ζωντανό αντίγραφο των γλυπτών–, μου είπε μια φορά: «Την πριγκίπισσα δεν τη συναναστράφηκα πολύ, γιατί εδώ και είκοσι χρόνια δε δουλεύω πια. Πέρασα τη σκυτάλη στον γιο μου τον Τζακομίνο... αυτόν πρέπει να ρωτήσετε. Εγώ μπορώ να μιλήσω για τον πατέρα, σπουδαίος άντρας! Όχι γιατί ήταν αριστοκράτης –οι αριστοκράτες χαραμίζονται στο χωριό μας–, αλλά γιατί ήταν μέγας καθηγητής, που όλοι τον σέβονταν. Ήταν από τους πρώτους πελάτες μου, όταν αυτή η παραλία ήταν ακόμα ένα νταμάρι πέτρες, κι εγώ που είχα μάθει να μαγειρεύω στο καράβι –ήμουν δώδεκα χρονών όταν οι δικοί

* Τζόις Σαλβαντόρι Παλεόττι (1912-1998): Ιταλίδα συγγραφέας, μεταφράστρια και παρτιζάνα, πιο γνωστή με το όνομα του συζύγου της Εμίλιο Λούσσου.

μου, λόγω πείνας, μ' έστειλαν αναγκαστικά να μπαρκάρω—, κουρασμένος απ' τη θάλασσα και τις περιπέτειες —είκοσι χρόνια ταξίδεψα—, σε μια σπηλιά, εκεί ακριβώς όπου είναι σήμερα η Τρύπα του Βάχχου, με τέσσερα τραπέζια, έναν φούρνο που τον έχτισα με τα ίδια μου τα χέρια και το ψάρι που εγώ ο ίδιος ψάρευα, άνοιξα την πρώτη ταβέρνα εδώ στο Ποζιτάνο. Ο πρίγκιπας, που ήταν φιλελεύθερος, ερχόταν με τη σύζυγό του, καλλιεργημένη γυναίκα που μιλούσε με τους άντρες σαν άντρας κι αυτή, ισότιμα, και τα τρία κοριτσάκια τους, πανέμορφα όλα, τόσο που όταν κατέφθαναν με την άμαξα, ο κόσμος έτρεχε να δει τι κούκλες ήτανε... Τώρα όμως που έσβησαν τα φώτα, πηγαίντε πάνω και ρωτήστε τον γιο μου τον Τζάκομο... Η πριγκίπισσα Έρικα πρέπει να είναι η προτελευταία των Μπενεβεντάνο».

«Ε, σινιόρα, τι γοητεία η μικρή Μπενεβεντάνο!» Σαν αντίλαλος, ελάχιστα πιο εξευγενισμένος, με το μεγάλο λιονταρίσιο κεφάλι ελαφρώς πιο φινετσάτο από του πατέρα, αλλά με τα ίδια γαλανά μάτια που αστράφτουν από σπιρτάδα, ο γιος Τζακομίνο μου μιλάει:

«Αν θέλετε τη γνώμη μου, οφείλεται μονάχα στην παραιοδοσιακή μόρφωση που πήρε».

«Όμως ο πατέρας της ήταν φιλελεύθερος», τον διακόπτω, με τη σιγουριά και την αμυαλιά σχεδόν όλων των συνομηλίκων μου, που είχαμε πέσει στην παγίδα μιας ασυγκράτητης προόδου.

«Ναι, φυσικά, φιλελεύθερος γιος φιλελεύθερων γονιών. Δεν υπήρξε ποτέ φασίστας, αν εννοείτε αυτό, όμως στο σπίτι, με τις κόρες, παλαιών αρχών... Μπορεί να πει κανείς ότι εγώ τους έχω ταΐσει όλους αυτούς. Η βίλα τους ήταν πάρα πολύ ψηλά για ν' ανεβοκατεβαίνουν όλες τις μέρες. Οι κόρες και η Αγγλίδα σινιορίνα είχαν ένα τραπέζι ρεζερβέ.

Σαν να τους βλέπω ακόμα όλους εκεί, όμορφους κι ευτυχημένους! Πόσες φλυαρίες και πόσα γέλια γύρω από κείνο το τραπέζι! Πάντα ευπρεπείς, ωστόσο. Ο πρίγκιπας μου είχε φτιάξει και την εβδομαδιαία λίστα των πιάτων: απλά φαγητά, όλα. Γλυκό, για παράδειγμα, μπορούσαν να τρώνε μόνο την Κυριακή. Αυτή είναι για μένα η γοητεία της Έρικα. Είχε ανατραφεί σύμφωνα με τα παλαιά πρότυπα, ποτέ δεν τη μόλυναν με υπερβολικά στείρες σπουδές... Για παράδειγμα, εσύ, σινιόρα (με τον καιρό είχα καταφέρει να μου μιλάει στον ενικό εκείνος ο μάγειρας-φιλόσοφος που κατείχε και την τέχνη της μνήμης, την πιο δύσκολη απ' όλες), θα ήσουν ωραία γυναίκα, μονάχα αν...»

«Μονάχα αν... τι, Τζακομίνο; Ξέρεις ότι σ' εμένα μπορείς να λες τα πάντα».

«Ε, αυτό είναι το κακό! Μ' εσένα μου φαίνεται πάντα πως έχω να κάνω μ' ένα αγόρι... Κρίμα είναι, αυτό πάει κόντρα στη φύση. Μα τι νομίζουν πια πως κάνουν οι γυναίκες, πασχίζοντας να δουλεύουν όπως εμείς οι καημένοι οι άντρες; Δεν καταλαβαίνουν πως όλα αυτά τα θέλησαν τ' αφεντικά της βιομηχανίας; Εγώ, για τη δουλειά μου, όπως ξέρεις, χρόνο παρά χρόνο πάω στη Νέα Υόρκη. Το είδα εγώ πώς μαγεύονται οι γυναίκες μ' αυτή που αποκαλούν δημοκρατία: ιδροκοπούν σαν σκλάβες, κι αύριο θα πιστέψουν πως μ' αυτή την κούραση έχουν κατακτήσει τον σεβασμό των άλλων. Κάνετε λάθος, κρέας για τα εργοστάσια και τον πόλεμο την έχουν κάνει τη γυναίκα... Εγώ είμαι αμόρφωτος, βλέπω όμως τα σκοτεινά σχέδια κι έχω μνημονικό, και χάρη σ' αυτό γλίτωσα απ' τον φασισμό, απ' τον πόλεμο...»

Τον αφήνω να μιλάει, ξέρω πως δε θα πάρω άλλες συγκεκριμένες πληροφορίες για εκείνη. Όταν ο Τζακομίνο αρχίζει να φιλοσοφεί, δε μαζεύεται με τίποτα. Τώρα μι-

λάει για το χρήμα-θεό που έχει επιβάλει ο Αμερικάνος, για τον Έζρα Πάουντ που τον γνώρισε, για το Ποζιτάνο του, που θα το καταστρέψει ο μεγάλος δρόμος, τον οποίο οι έμποροι της περιοχής αποφάσισαν ν' ανοίξουν, σε βάρος τους, πληγώνοντας τα βουνά.

«Κοίτα, ακόμα δεν έχει κλείσει η πληγή από κείνον τον καταραμένο ασφαλοστρωμένο δρόμο που άνοιξαν στη δεκαετία του '20, και ήδη θέλουν να τον διευρύνουν».

Μ' έκανε να σηκωθώ να κοιτάξω το βουνό. Ίσως υπό την επήρεια της θλίψης που πνίγει τη φωνή του, μου φαίνεται πως το βλέπω στ' αλήθεια να αιμορραγεί εκεί ψηλά, όπου μια γραμμή από ασφαλτο το σημαδεύει δίχως σεβασμό στο πρωτόγονο χάος των μεγάλων βράχων, ανάμεσα στις χαρουπιές, τις ελιές, τις πορτοκαλιές. Είναι ωραίο ακόμα το βουνό, όμως πόσο μπορεί να κρατήσει; Όταν ο δρόμος διευρυνθεί, ποιος θα μας σώσει από τη χιονοστιβάδα των αυτοκινήτων και τη δίψα του κόσμου για απολαύσεις που κάποτε προορίζονταν για λίγους;

«Σνιόρα, θα είμαι ειλικρινής, μοιάζεις με αγοράκι πρόωρα γερασμένο από τα βάσανα της ζωής, ενώ η δική μου η Έρικα, που όπως την κόβω πρέπει να έχει την ηλικία σου, δεξ την πώς κατεβαίνει τρέχοντας με την Ολίβια, την αδελφή της. Η Ολίβια ήταν η πιο ωραία από τα τρία πετράδια των Μπενεβεντάνο... Η πρώτη, η Φιόρε, αυτοκτόνησε. Ε, ναι, όλα τα ωραία πράγματα έχουν έναν κρυφό πόνο, δεν μπορείς να γλιτώσεις από τη φύση, η υπερβολική ομορφιά κρύβει πόνο. Δες το λουλούδι του κάκτου: διαρκεί μόνο μία νύχτα. Ή τη γαρδένια, το γιασεμί... Οι γυναίκες των Μπενεβεντάνο μαζί με την ομορφιά κουβαλούν μέσα τους και τη μελαγχολία».

Το ενδιαφέρον για το μυστικό της μελαγχολίας, που μου

είχε μεταδώσει ο Τζακομίνο, πάσχισα να το μεταδώσω το βράδυ στον σκηνοθέτη μας και στους άλλους του συνεργείου, που είχαν καταλύσει στο μικρό περιποποιημένο ξενοδοχείο, κουρνιασμένο σ' έναν από τους πολλούς γκρεμούς, που σαν λαμπερό φωτοστέφανο σχηματίζουν το περίγραμμα του Ποζιτάνο. Με δυο λόγια προσπάθησα να τους βάλω στην ιστορία εκείνης της γυναίκας που ακροβατούσε μεταξύ παλιού και σύγχρονου, εμβληματικής για μένα ως προς την επιλογή της να ζει σχεδόν όλο τον χρόνο σ' ένα χωριό απομονωμένο ακόμα από τη βάρβαρη εισβολή προϊόντων, αγαθών, αστικής παράνοιας. Υπερβολικά ρομαντική, υπερβολικά «ακραία περίπτωση» ήταν η λακωνική απάντηση εκείνων των ατάραχων ανταρτών, στα πρότυπα των κομμουνιστών του Τολιάττι*.

Ίσως έχουν δίκιο, σκέφτηκα, βγαίνοντας στο μπαλκόνι της αετοφωλιάς που μας φιλοξενούσε, αποφασισμένη να μη χάσω πια άλλο χρόνο κυνηγώντας το ατομιστικό αστικό μου βίτσιο, που –ήταν ξεκάθαρο τώρα πια– είχε ξυπνήσει εκείνη η γυναίκα μέσα μου. Όμως, μπροστά στα φώτα που ψηλά απ' τους γκρεμούς κατρακυλούσαν φτιάχνοντας σχήματα σαν μέσα σε καλειδοσκόπιο, η θύμηση του χαμόγελού της μ' έσπρωξε να την αναζητήσω σε δρομάκια, πλατείες, γωνιές, ίσαμε τα λαμπιόνια που έφεγγαν στην παλιά τρυπώντας το σκοτάδι της θάλασσας.

Όμως δεν τη βρήκα.

* Παλμίρο Μικέλε Νικόλα Τολιάττι: Ιταλός πολιτικός, ηγέτης του Ιταλικού Κομμουνιστικού Κόμματος από το 1927 μέχρι τον θάνατό του το 1964.